

Pesten op Sportverenigingen

Prevalentie en Aard van Pestgedrag bij Kinderen van 10-12 Jaar naar Type Sport en Sekse.

Castenmiller, F. (3899098), Kaste, de R. A. (3890309), Springer, Q. R. (3953769), Veldhuis, M. M. (3924920)

Docent: Dr. Paul Baar

Tweede beoordelaar: Dr. Dirk-Wouter Smits

Cursus: Bachelorthesis

Cursuscode: 200600042

Instelling: Universiteit Utrecht

Cursusjaar: 2012/2013

Datum: 5 juli, 2013

Abstract:

This study examined the prevalence and nature of bullying and victimization among children, aged 10 to 12 years, on sports clubs and the way in which bullying and victimization on sports clubs can be prevented and countered. With regard to the prevalence and nature of bullying and victimization, this study will focus on type of sports and gender. Besides that, the views of children on bullying and victimization in the context of the sports club and children's role in it is also considered. Two hundred and nine questionnaires were administered, which a quantitative analysis was conducted, with respect to their bullying and victimization experiences at the sports club, to look at prevalence bullying and victimization and different roles. Twenty-four children were interviewed about their views on bullying and victimization and the way sports coaches ways of handling these issues were used for qualitative data-analysis. Results showed there was no main effect of type of sport and gender. Besides that children report different definitions and prevalence's towards bullying and victimization. Most participants valued bullying and victimization as a problem that is hard to solve. For most children, talking with the sports coach was the most important approach to reduce the problem and they declared effect. Besides that, sport coaches used suspension as common method to counter bullying and victimization.

Keywords: bullying, victimization, sports club, prevalence

Pesten op Sportverenigingen: Prevalentie en Aard van Pestgedrag bij Kinderen van 10-12
Jaar naar Type Sport en Sekse

Volgens Olweus (2003) is er sprake van pesten wanneer iemand herhaaldelijk en langdurig blootstaat aan negatieve handelingen verricht door één of meerdere personen. Er is tevens sprake van opzet en een ongelijke machtsverhouding tussen de dader en het slachtoffer. Pesten is al jaren een groot probleem onder schoolgaande kinderen (Bauman & Del Rio, 2005). Het kan grote gevolgen hebben op zowel korte- als lange termijn (Dake, Price, & Teljohann, 2003). Slachtoffers hebben een verhoogde kans op psychosomatische symptomen en een slechte geestelijke gezondheid (Forero, McLelan, Rissel, & Bauman, 1991; Gini & Pozzoli, 2009). Deze klachten kunnen bestaan uit: buikpijn, hoofdpijn, slaapproblemen en bedplassen (Gini & Pozzoli, 2009). Het onderzoek van Kaltiala-Heino, Rimpelä, Marttunen, Rimpelä, en Rantanen (1999) toont aan dat er bij slachtoffers tevens een verhoogde kans is op depressie en zelfmoord. Een slachtoffer kan volgens Rigby (2003) last krijgen van (a) een laag psychologisch welzijn, (b) een slechte sociale aanpassing, (c) psychische klachten en (d) fysiek onwel worden. Er zijn echter niet alleen consequenties voor slachtoffers, ook voor daders heeft pesten nadelige gevolgen. Daders hebben een verhoogde kans op een psychiatrische stoornis en kunnen antisociaal gedrag gaan vertonen. Tevens hebben daders een verhoogde kans op alcohol- en drugsproblemen en vertonen zij vaker delinquent gedrag (Fekkes, Pijpers, & Verloove-Vanhorick, 2005; Gini & Pozzoli, 2009).

Baar (2012a) concludeert in zijn onderzoek dat 5 tot 14% van de kinderen in de leeftijd van 10 tot 13 jaar regelmatig wordt gepest op school. Naast de school is een sportvereniging een belangrijke plek waarbinnen kinderen elkaar structureel ontmoeten en kunnen oefenen met sociale rollen (Baar, 2012b). Onderzoek heeft aangetoond dat de pestprevalentie op sportverenigingen minstens zo hoog is als op basisscholen (Baar, 2012a). Toch signaleert 93% van de trainers pesten niet of nauwelijks (Baar, 2012b). Er wordt weinig tot geen aandacht besteed aan pesten op sportverenigingen. Op sportclubs wordt er geen gebruik gemaakt van een protocol of methode om pesten aan te pakken, trainers zien hier geen voordelen in en antipestprogramma's voor de sportvereniging bestaan niet (Baar, 2012a). Gezien de hoge pestprevalentie op sportverenigingen is het belangrijk dat hier meer onderzoek naar wordt gedaan. Door onderzoek te doen naar het pestgedrag op sportverenigingen zal er meer inzicht verkregen worden in de aard en prevalentie van pesten op sportverenigingen.

De algemene doelstelling van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in verschil in prevalentie en aard van pestgedrag bij kinderen van 10-12 jaar op sportverenigingen en in de

wijze waarop pestgedrag op sportverenigingen kan worden voorkomen en tegengegaan. Door dit te onderzoeken kunnen aandachtspunten geformuleerd worden voor het ontwikkelen van antipestprogramma's voor sportverenigingen. In dit onderzoek zullen sekse en type sport worden meegenomen zodat inzichtelijk wordt gemaakt bij welke sporten en bij welk geslacht het pestgedrag zich voornamelijk voordoet. Dit is van belang voor de aanpak van pestgedrag. Interventies kunnen zich zo gericht ontwikkeld worden en zich specifiek richten op pestgedrag, waardoor het sneller en beter kan worden voorkomen en tegengegaan.

De eerste doelstelling van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in verschil in prevalentie van ouderschap en slachtofferschap naar type sportbeoefening en sekse. Wij onderscheiden in dit onderzoek drie verschillende sporttypen; vechtsporten, semi-contactsporten en niet-contactsporten. Aangezien pesten een specifieke vorm van agressie is (Nansel et al., 2001; Olweus, 2003), kunnen wij aan de hand van onderzoeken naar agressie op sportverenigingen een globaal beeld krijgen over het pesten op sportverenigingen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat agressief en onsportief gedrag voornamelijk voorkomt bij contactsporten die competitief van aard zijn, zoals vechtsporten (Baar, 2012a; Nucci & Young-Shim, 2005). Endresen en Olweus (2005) hebben de relatie tussen agressie en vechtsporten bij jongens gemeten. Er is volgens hen sprake van meer antisociaal gedrag bij jongens die een vechtsport beoefenen dan bij jongens die dit niet doen. De vechtsport zorgde er tevens voor dat het antisociale gedrag toenam, zowel binnen als buiten de sportvereniging. Deze resultaten zijn aanleiding om verder onderzoek te doen naar pesten met betrekking tot het sporttype.

Volgens Williams en Veeh (2012) pesten jongens in vergelijking met meisjes vaker, maar worden zij zelf ook vaker gepest. Verschillende onderzoeken tonen aan dat agressie van jongens geassocieerd wordt met antisociale persoonlijkheidskenmerken (Olweus, 1993; Salmivalli, Lappalainen, & Lagerpetz, 1998). Agressie van meisjes lijkt meer afhankelijk van de situatie en met betrekking tot het sociaal netwerk en sociale eisen van peers (Olweus, 1993; Salmivalli et al., 1998). Op basis van bovenstaande onderzoeken verwachten wij dat er hoger wordt gescoord op de ouderschapschaal in vechtsporten in vergelijking met semi-contactsporten en niet-contactsporten omdat vechtsporten ervoor zorgen dat het antisociale gedrag toeneemt. Daarnaast wordt er verwacht dat jongens hoger scoren op ouderschap en slachtofferschap, aangezien verscheidene onderzoeken aantonen dat jongens meer agressief gedrag laten zien dan meisjes (Coulomb-Cabagno & Rasclé, 2006; Crick & Bigbee, 1998; Putallaz et al., 2007).

De tweede doelstelling van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in verschil in prevalentie van verschillende pestrollen naar type sportbeoefening en sekse. Baar (2012a) onderscheidt vier geclassificeerde pestrollen, namelijk; dader, slachtoffer, dader/slachtoffer en niet betrokken. Iemand die zowel pest als gepest wordt valt onder de noemer van dader-slachtoffer. Zowel daders als slachtoffers hebben een verhoogde kans op het ontwikkelen van suïcidale gedachten en depressies. Extra aandacht wordt besteed aan kinderen die in de categorie van dader/slachtoffer vallen. Zij tonen de meest ernstige psychologische uitkomsten (Hepburn, Azrael, Molnar, & Miller, 2011; Williams & Veeh, 2012). Verscheidene onderzoeken hebben zich gericht op de prevalentie van pestgedrag bij basisschoolleerlingen. Volgens Baar (2012a) zijn prevalentiecijfers betreffende pesten op school vergelijkbaar met cijfers op sportverenigingen. Uit het onderzoek van Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen en Rimpela (2000) blijkt dat tussen de negen en 17 procent wekelijks betrokken is bij pesterijen. In het onderzoek van Baar (2012a) geeft ongeveer 15% aan onder de dader-slachtoffer rol te vallen, dit zijn voornamelijk jongens. Gebaseerd op de onderzoeken van Baar (2012a) en Endresen en Olweus (2005) verwachten wij dat er in de semi-contactsporten meer dader-slachtoffers zijn omdat agressie hier meer geaccepteerd is waardoor sporters eerst de daderrol op zich nemen en vervolgens het slachtoffer zijn van tegenspelers om hun doel te bereiken. In de vechtsporten verwachten wij dat de daderrol en slachtofferrol meer voorkomt omdat vechtsporten antisociaal gedrag kunnen ontlokken. In de niet-contactsporten achten wij de kans hoog dat er meer niet betrokkenen worden geclassificeerd omdat er in deze sporten minder sprake is van agressie. Naar aanleiding van bovenstaand onderzoek verwachten wij dat jongens vaker de rol van dader, slachtoffer en dader/slachtoffer vervullen dan meisjes omdat jongens meer agressie laten zien dan meisjes.

In dit onderzoek zijn twee verschillende benaderingen gekozen voor het meten van de prevalentie, namelijk aan de hand van een schaalgemiddelde en volgens een classificatieprocedure. Een combinatie van deze twee benaderingen zorgt ervoor dat we meer complete en specifieke informatie verkrijgen over dader- en slachtofferschap.

De derde doelstelling is inzicht verkrijgen in de visie van kinderen op pestgedrag in de context van de sportvereniging en hun eigen rol daarin. In tegenstelling tot doelstelling 1 en 2 is dit een kwalitatieve doelstelling. Hier is voor gekozen omdat kwalitatief onderzoek bij jeugdsporters met betrekking tot pesten tot nu toe niet of nauwelijks is gedaan. Tevens is hiervoor gekozen zodat mogelijk gevonden significante verschillen ten aanzien van de eerste twee doelstellingen diepgaander geïnterpreteerd kunnen worden naar aard en eigenschappen. Het begrip visie wordt omschreven als een algemene, blijvende, concrete of abstracte

beoordeling van een persoon, groep of fenomeen die gebaseerd is op waarden, emoties en gedrag (Van Goethem, Scholte, & Wiers, 2010). In dit onderzoek wordt visie geoperationaliseerd als het signaleren van pestgedrag en de ernst, gevolgen en oorzaken van pesten. Veel leerkrachten, ouders en trainers zijn niet op de hoogte van het feit dat een kind gepest wordt (Baar, 2012a; Fekkes et al., 2005). Volgens Baar (2012a) is dit te verklaren doordat het pestgedrag zich vaak buiten het zicht van de trainer afspeelt en kinderen meestal niet aangeven dat zij gepest worden. Kochenderfer-Ladd en Pelletier (2008) en Smith en Shu (2000) veronderstellen dat ingrijpen door de omgeving effectief kan zijn, mits ze weten hoe ze effectief kunnen handelen. In enkele gevallen kan ingrijpen het pesten namelijk erger maken (Smith & Shu, 2000). Daarom is het van belang effectieve pestprotocollen en interventies te hanteren zodat anderen weten hoe ze om dienen te gaan met pestgedrag.

Daarnaast wordt er gekeken naar de definitie, aard en prevalentie van pesten. Tevens zal worden ingegaan op pestlocaties en de verschillende pestrollen. Het is van belang om de definitie van pesten helder te omschrijven, in dit onderzoek wordt de eerder genoemde definitie van Olweus (2003) gebruikt. Zo zien sommige kinderen pestgedrag als een grapje (plagen), terwijl anderen hetzelfde gedrag pesten noemen (Baar, 2012a). Verschil in definiëring kan wellicht een verschil tussen geclassificeerde pestrol en de door het kind zelf gereciperde pestrol verklaren. Er is een duidelijk verschil tussen pesten en plagen. Pesten is herhaaldelijk en van lange duur, terwijl plagen incidenteel gebeurt. Tevens is er bij plagen geen sprake van een ongelijke machtsrelatie, wat bij pesten wel het geval is (Baar, 2012b). Wij verwachten dat kinderen enige gevolgen en oorzaken kunnen benoemen van pesten, maar de lange termijn gevolgen niet kunnen overzien. Daarnaast verwachten wij inconsistentie tussen de zelf ervaren rol en de geclassificeerde rol bij de kinderen. Dit zou dan wellicht kunnen komen doordat kinderen pesten anders of niet juist definiëren. Wij verwachten tevens dat zij het pesten eerder zien als plagen en de ernst van pesten niet inzien.

Met de aard van pestgedrag bedoelen wij de manier waarop er wordt gepest. Er worden twee vormen van pesten onderscheiden: openlijk en relationeel pesten (e.g., Baar, 2012a; Veenstra et al., 2005). Openlijk pesten bestaat uit fysieke agressie (e.g., slaan, schoppen), verbale agressie (e.g., uitschelden, dreigen) en/of materiële agressie (e.g., spullen verstopen, stelen). Bij relationeel pesten wordt de relatie tussen leeftijdsgenoten beschadigd doordat het slachtoffer gemanipuleerd of buitengesloten wordt (e.g., roddelen, negeren) (Baar, 2012b; Putallaz et al., 2007). Pesten komt volgens Vaillancourt et al. (2010) meestal voor in ongestructureerde situaties, zoals kleedkamers (Baar, 2012a). Verwacht wordt

daarom dat pesten op de sportvereniging vooral voorkomt in de kleedkamers en tijdens de vrije momenten van de training, waarbij er dus geen controle is van de trainer op de situatie.

De vierde doelstelling is inzicht verkrijgen in de beleving van kinderen ten aanzien van de aanpak van trainers en de sportvereniging van pestgedrag. Het onderzoek van Baar (2012a) heeft zich gericht op de visie en aanpak van trainers op pestgedrag, echter de kinderen die lid zijn van een sportvereniging zijn nog niet eerder in een dergelijk onderzoek kwalitatief bevraagd. De vraag is in hoeverre de al onderzochte visie van trainers overeenkomt met dat van de kinderen zelf. In het onderzoek van Baar (2012a) geven trainers aan dat ze vooral een vermijdende aanpak hanteren. Zij stellen duidelijke regels en laten de dader desnoods tijdelijk niet meedoen met de training. Dit is een manier die niet ten koste gaat van de contacttijd die bij een sport erg gering is. Leerkrachten hebben in vergelijking met trainers wel de tijd om voor een andere aanpak te kiezen en proberen bijvoorbeeld het slachtoffer weerbaarder te maken (Kochenderfer-Ladd & Pelletier, 2008). Kochenderfer-Ladd en Pelletier (2008) onderscheiden drie soorten aanpakken van pestincidenten. Allereerst de assertieve aanpak, waarin kinderen voor zichzelf opkomen als ze gepest worden. Vervolgens de normatieve aanpak, waarbij kinderen door pesten sociale normen leren. Bij zowel de assertieve aanpak als de normatieve aanpak zal de trainer weinig ingrijpen omdat het kind respectievelijk voor zichzelf dient op te komen of omdat het kind leert van het pesten en daardoor ingrijpen niet noodzakelijk is. Ten slotte de vermijdende aanpak, waarin kinderen afstand houden van degene die pest. Trainers adviseren het kind vaak om uit de buurt te blijven van de dader en vertellen de dader het slachtoffer met rust te laten. In vergelijking met assertieve en normatieve aanpakken, blijkt dat de vermijdende aanpak het meest effectief is.

Uit het onderzoek van Camodeca en Goossens (2005) bleek dat kinderen zich het beste konden vinden in een aanpak waarin de slachtoffers weerbaarder worden gemaakt. Kinderen zullen naar ons inziens niet alleen van mening zijn dat de trainer de dader straft, maar ook dat de trainer het slachtoffer weerbaarder maakt.

In verscheidene onderzoeken werd geconcludeerd dat trainers en leerkrachten geen duidelijk inzicht hebben in de definitie en aard van pesten (Baar, 2012a; Bauman & Del Rio, 2005). Tevens blijkt dat trainers onvoldoende op de hoogte zijn van het pestgedrag (Baar 2012a). Aangezien trainers het begrip 'pesten' dus niet duidelijk kunnen omschrijven en het pestgedrag vaak buiten hun zicht afspeelt (Baar 2012a), verwachten wij dat kinderen niet tevreden zijn over de aanpak van de trainers. De trainer zal naar hun mening te weinig ingrijpen. Aangezien trainers het pestgedrag wel adequaat lijken aan te pakken als zij dit als

zodanig herkennen (Baar 2012a), verwachten wij dat de kinderen wel tevreden zijn over de aanpak van hun trainer indien deze optreedt.

Methode

Respondenten

Het onderzoek is uitgevoerd op drie basisscholen waarmee een selecte steekproef is samengesteld. De participanten binnen dit onderzoek waren kinderen uit de groepen zes, zeven en acht (105 jongens en 104 meisjes). De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 11,5 jaar. Om een hoge betrouwbaarheid te bevorderen zijn op alle drie de scholen dezelfde groepen in de steekproef meegenomen.

De eerste school was een openbare basisschool in Wouw en had ongeveer 175 leerlingen. De tweede school was een rooms-katholieke basisschool in Kruisland en had ongeveer 200 leerlingen. De derde school was een rooms-katholieke basisschool in Hengevelde en had ongeveer 300 leerlingen. Het merendeel van de respondenten was van Nederlandse afkomst (95,9%). De respondenten die in een ander land zijn geboren of waarvan één of beide ouders in een ander land zijn geboren werden beschouwd als niet-Nederlands. Zij hadden de volgende afkomst: 0,6% Turks, 1,0% Marokkaans, 0,5% Surinaams en 3,0% andere etnische afkomst.

Van de respondenten waren 201 kinderen lid van een sportvereniging of in de afgelopen 12 maanden lid van een sportvereniging geweest. De respondenten waren ingedeeld naar drie typen sport: vechtsporten (zeven jongens en vier meisjes), semi-contactsporten (80 jongens en 47 meisjes) en niet-contactsporten (11 jongens en 50 meisjes). Twee respondenten oefenden een sport uit die niet ondergebracht kon worden in één van deze categorieën.

Via een classificatieprocedure (zie analyse) waren op basis van de pestrol 24 respondenten geselecteerd om deel te nemen aan een interview. Van deze respondenten waren er vijf geclassificeerd als dader, zes als slachtoffer, vijf als dader/slachtoffer en 8 als niet betrokken. Deze kinderen waren geselecteerd op basis van hun antwoorden op de vragen uit de vragenlijst.

Metingen

Vragenlijst omgaan met elkaar sportvereniging. Voor het eerste deel van dit onderzoek hebben de respondenten een zelfrapportagevragenlijst ingevuld welke is gebruikt om hun subjectieve ervaringen te evalueren met betrekking tot ouderschap en slachtofferschap tegenover andere kinderen op sportverenigingen. Hiervoor is de vragenlijst 'Omgaan met elkaar sportvereniging' (OMEV; Baar, 2012) afgenomen, de Nederlandse

vertaling van de Social Experience Questionnaire-Self Report (SEQ-S) oorspronkelijk ontwikkeld door Crick en collega's (Grotperter & Crick, 1996). De vragenlijst bestond uit 36 items.

Daderschap. De daderschap schaal bestond uit 11 items: drie fysieke items (e.g., "Hoe vaak sla, schop of stomp jij andere kinderen?"), vier verbale vragen (e.g., "Hoe vaak schreeuw of scheldt jij tegen een ander kind?"), en vier relationele items (e.g., "Hoe vaak zeg jij gemene dingen tegen andere kinderen om ze voor gek te zetten of te beledigen?").

Slachtofferschap. De slachtoffer schaal bestond eveneens uit 11 items: drie fysieke items (e.g., "Hoe vaak word je door een ander kind geslagen, geschopt of gestompt?"), vier verbale vragen (e.g., "Hoe vaak schreeuwt of scheldt een ander kind tegen je?"), en vier relationele items (e.g., "Hoe vaak kletst er wel eens iemand over jou, zodat andere kinderen jou niet meer aardig vinden?").

De vragenlijst bevatte ook prosociale vragen als 'fillers', zodat het voor de respondenten minder duidelijk was dat het over pesten ging (e.g., "Hoe vaak help jij andere kinderen?"). Hierdoor is getracht te voorkomen dat de vragenlijst sociaal wenselijk ingevuld zou worden. De resultaten van deze vragen zijn niet meegenomen in dit onderzoek. Elk item werd individueel beoordeeld door de respondenten op een vijf-punts Likert-schaal die varieerde van één (= nooit) tot vijf (= bijna altijd). De Cronbach's alfa was .72 voor daderschap en .85 voor slachtofferschap. Er bestaan goede psychometrische gegevens voor de SEQ-S inclusief ondersteuning voor factoriële structuur (Crick & Bigbee, 1998; Crick & Grotperter, 1996).

Topicvragenlijst. In het tweede deel van dit onderzoek hebben we met betrekking tot de derde en vierde doelstelling een diepte-interview gehouden met de 24 geselecteerde respondenten. Met een diepte-interview kan er een gedetailleerde beschrijving en interpretatie van contexten, gebeurtenissen, situaties en sociale interacties verkregen worden (Boeije, 2010). Een diepte interview is een kwalitatieve onderzoekstechniek om relatief nieuwe en complexe vraagstukken en fenomenen te bespreken (Boeije, 2010). Tijdens dit diepte-interview met de respondenten is ingegaan op het signaleren van pesten, de ernst, gevolgen en oorzaken van pesten en de maatregelen tegen pesten. De doelstellingen van dit onderzoek zijn operationeel gemaakt door middel van een topiclijst. Het interview bestond uit 13 topics: (1) definitie, (2) pestvorm, (3) locatie, (4) hoeveelheid, (5) profielen, (6) ernst, (7) gevolgen, (8) oorzaken en (9) eigen rol; deze topics hoorden bij doelstelling 3 van dit onderzoek. De topics die bij doelstelling 4 hoorden, waren: (10) maatregelen, (11) aanpak trainer, (12) aanpak sportverenigingen (13) ervaren effectiviteit. Aan de hand van deze topics

zijn open vragen gesteld door de onderzoekers. De interviewer kon daarnaast nog bijkomende vragen stellen om meer informatie te verkrijgen over een bepaald onderwerp. In de inleiding van dit interview werd de doelstelling, tijdsduur en opbouw van het interview uitgelegd aan de respondenten. Om de antwoorden van de respondenten te verifiëren, werd aan het eind van elk topic de antwoorden door de interviewer in het kort samengevat. De anonimiteit is gewaarborgd, wat bijdraagt aan de validiteit en betrouwbaarheid van de verzamelde data uit het interview.

Procedure

De scholen die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek zijn telefonisch en per e-mail benaderd. Zowel de school als de ouders zijn middels een informed consent procedure om schriftelijke toestemming gevraagd of hun kind deel mocht nemen aan het onderzoek. In een introductiebrieft voor de school en ouders stond informatie over het onderzoek. Er is in de brief aan de ouders niet expliciet ingegaan op het doel van dit onderzoek om uit te sluiten dat de respondenten hierdoor beïnvloed werden bij het invullen van de vragenlijst. De kans was namelijk aanwezig dat de respondenten de vragenlijst sociaal wenselijk hadden ingevuld indien zij op de hoogte waren geweest dat de vragenlijst betrekking had op pesten. De school was hier wel van op de hoogte. De respondenten deden op vrijwillige basis mee aan dit onderzoek. Tevens zijn de resultaten anoniem behandeld. De respondenten moesten wel hun naam invullen op de vragenlijst, zodat zij eventueel benaderd konden worden voor het interview. Echter, de respondenten is toegezegd dat hun ouders, klasgenoten en leerkrachten geen inzage zouden hebben in hun antwoorden. De vragenlijsten werden per klas in ongeveer 30 minuten afgenomen onder toezicht van de onderzoekers. Het afnemen van de vragenlijsten in het eigen klaslokaal lag voor de hand, aangezien de respondenten hier al hun lessen volgden en een eigen plek hadden. Na het analyseren van de resultaten zijn 24 respondenten uitgenodigd voor een interview. Twee weken nadat alle vragenlijsten waren afgenomen zijn de individuele gesprekken met de respondenten gevoerd. Hierbij werd ingegaan op de beleving van de respondent ten aanzien van de sociale omgang en het pestgedrag op de sportvereniging. De interviews vonden plaats met één respondent in een afgesloten ruimte op de desbetreffende school, waarbij zoveel mogelijk interviews door twee interviewers zijn afgenomen (zodat het mogelijk was om elkaar te controleren en aan te vullen), en enkele door één interviewer. Deze interviews duurden gemiddeld 15 minuten. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten, zijn geluidsopnames gemaakt van elk interview. Deze opnames zijn door de onderzoekers letterlijk uitgewerkt. Doordat de gegevens geanonimiseerd zijn, werd de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek tevens

vergroot. Nadat de teksten door de onderzoekers zijn uitschreven, zijn belangrijke passages door middel van NVIVO (kwalitatief data-analyse programma) als label genoteerd.

Analyse

Het onderzoek; pesten op sportverenigingen was zowel kwalitatief als kwantitatief van aard. Door middel van SPSS zijn de resultaten van de kwantitatieve gegevens geanalyseerd. De prevalentie van pestgedrag werd in dit onderzoek op twee verschillende manieren gemeten. Dit is gedaan aan de hand van schaalgemiddelde (variable-oriented) en volgens een classificatieprocedure (person-oriented). Doordat er een combinatie is gebruikt van de variable-oriented en person-oriented aanpak, verkregen we meer volledige en specifieke informatie over dader- en slachtofferschap. De afhankelijke variabelen waren de scores op de daderschap- en de slachtofferschaal. Allereerst is er gekeken naar het verschil in prevalentie naar type sport en sekse aan de hand van het schaalgemiddelde op de daderschapschaal en de slachtofferschaal (variabel-oriented). Aan de hand van een 'multivariate analysis of variance' (MANOVA) werd er gekeken of er hoofdeffecten waren van de daderschapschaal en slachtofferschaal op sekse en type sport. Dit werd gedaan aan de hand van de Wilk's Lambda. Vervolgens werd er een 'Univariate variantieanalyses (ANOVA) gedaan. Er zijn eveneens post-hoc vergelijkingen uitgevoerd op type sport met behulp van Games Howell. De Games Howell werd toegepast omdat de groepen van ongelijke grootte waren. Bij de tweede doelstelling is er gekeken naar de prevalentiepercentages van pestrollen naar type sport en sekse. Aan de hand van de OMEV vragenlijst scores zijn kinderen geclassificeerd in vier verschillende pestrollen (person-oriented). De criteria van Crick en collega's (Crick, 1997; Crick & Bigbee, 1998; Crick & Grotpeter, 1996) zijn gebruikt om kinderen onder te verdelen in de verschillende pestrollen. Kinderen die 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde scoorden op de daderschapschaal en onder dit criterium op de slachtofferschaal scoorden, werden als 'dader' geclassificeerd. Kinderen werden als 'slachtoffer' geclassificeerd als ze 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde scoorden op de slachtofferschaal en onder het criterium van de daderschapschaal. Als er zowel bij de daderschapschaal en de slachtofferschaal 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde werd gescoord, werd een kind geclassificeerd als 'dader/slachtoffer'. Als er op de daderschapschaal en slachtofferschaal lager dan 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde werd gescoord, werd een leerling geclassificeerd als 'niet betrokken'.

De twee kwalitatieve doelstellingen van het onderzoeksproject waren; inzicht verkrijgen in de visie van kinderen op pestgedrag in de context van de sportvereniging en hun

eigen rol daarin én inzicht verkrijgen in de beleving van kinderen ten aanzien van de aanpak van trainers en de sportvereniging van pestgedrag. Het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek had als doel om de beleving, visie en eigen rol van sporters in de leeftijd van 10 tot 12 jaar in kaart te brengen en om inzicht te verkrijgen in de aanpak van trainers om pestgedrag te voorkomen en/of aan te pakken.

Er is geanalyseerd conform de kwalitatieve analysemethoden van Baarda (2010) en Baar (2002). Via analytische inductie, door systematische vergelijking van uitspraken, is per doelstelling gekomen tot een kernlabelsysteem dat in principe het inhoudelijke rendement van de analyse weergeeft. Aangezien de labels tot stand zijn gekomen op basis van gezamenlijk overleg en overeenstemming tussen de onderzoekers werd de betrouwbaarheid gewaarborgd. Labels werden gecodeerd, zodat deze terug te voeren waren naar de oorspronkelijke passage, wat voor een hoge betrouwbaarheid heeft gezorgd. Interne validiteit van de analyse was zoveel mogelijk gewaarborgd door zo dicht mogelijk op het niveau van het citaat te labelen.

Resultaten

Verskil in prevalentie van pestgedrag naar type sport en sekse

De eerste doelstelling van dit onderzoek was inzicht verkrijgen in het verschil in prevalentie van daderschap en slachtofferschap in schaalscores naar type sportbeoefening en sekse. Er werd een 2 x 3 (Sekse [jongen, meisje] x Type sportbeoefening (vechtsporters, semi-contactsporters, niet-contactsporter]) MANOVA uitgevoerd. De scores op de daderschapsschaal en de slachtofferschapsschaal waren de afhankelijke variabelen (zie Tabel 1 voor de gemiddelden en standaarddeviaties).

Tabel 1

Gemiddelde zelf gerapporteerde prevalentie van dader- en slachtofferschapsscores naar type sport en sekse (SD)

	Vechtsport (n= 12)		Semi-contactsport (n = 122)		Niet-contactsport (n = 67)	
	Jongens (n = 8)	Meisjes (n = 4)	Jongens (n = 78)	Meisjes (n = 44)	Jongens (n = 14)	Meisjes (n = 53)
Daderschap	1.57 (0.52)	1.48 (0.14)	1.61 (0.40)	1.58 (0.31)	1.56 (0.33)	1.43 (0.52)
Slachtofferschap	1.57	1.48	1.63	1.58	1.66	1.61

(0.71) (0.82)

(0.48) (0.43)

(0.58) (0.52)

Tegen verwachting in zagen we dat er geen significant multivariaat hoofdeffect voor type sport is gevonden $F(4,388) = .11, p = .979, P\eta^2 = .00$. Er werd eveneens tegen verwachting in geen significant multivariaat hoofdeffect gevonden voor sekse $F(2,194) = 2.39, p = .094, P\eta^2 = .02$. Vervolgens werd er een ANOVA uitgevoerd. Bij deze ANOVA was de afhankelijke variabele de score op ouderschap en de score op slachtofferschap. Sekse of type sport dienden als onafhankelijke variabele. Uit de ANOVA bleek dat sekse een significant effect had op ouderschap $F(1,119) = 13.08, p = .000, P\eta^2 = .06$. Zoals verwacht scoorden jongens significant hoger op de ouderschapsschaal, het effect was hier middelgroot (Cohen, 1988). Tegen onze verwachtingen in vonden we verder geen andere effecten. Naast de ANOVA werd er een Games Howell analyse uitgevoerd op type sport om overige effecten te vinden. Hier werden tegen onze verwachtingen in eveneens geen effecten gevonden.

Prevalentiepercentages van pestrollen naar type sport en sekse

De tweede doelstelling van dit onderzoek was inzicht verkrijgen in verschil in prevalentie-percentages van verschillende pestrollen naar type sportbeoefening en sekse. Gekeken naar Tabel 2 zien we dat de meest geclassificeerde pestrol 'niet betrokken' was. 70.1% van alle respondenten ($n = 201$) werd als 'niet betrokken' geclassificeerd. Gekeken naar type sport zagen we dat 76.1% van de niet-contactsporters ($n = 67$) werd geclassificeerd als 'niet betrokken'. Bij de vechtsporters was dit 66.7% en bij de contactsporters 67.2%. Dit resultaat was zoals verwacht. Een groot verschil was te zien bij de pestrol 'dader', de semi-contactsporters ($n = 122$) werden met 14.8%, zoals verwacht het meest geclassificeerd als 'dader'. Dit was meer dan drie keer zo veel als de niet-contactsporters die met 4.5%, zoals we verwachtten, het minst werden geclassificeerd als 'dader'. Zoals verwacht werden de jongens ($n = 100$) het meest geclassificeerd als 'dader/slachtoffer'. Met 11.0% werden zij meer dan twee keer zoveel geclassificeerd als de meisjes ($n = 101$), hiervan werd 5.0% geclassificeerd als 'dader/slachtoffer'. De jongens werden eveneens als 'dader' het meest geclassificeerd, met 18.0% werden zij meer dan vier keer zo vaak geclassificeerd als de meisjes (4%). Dit was zoals we verwacht hadden.

Tabel 2

Prevalentiepercentages pestrollen naar sporttype en sekse

	Vechtsport(%) (n = 12)			Semi-contactsport(%) (n = 122)			Niet-contactsport(%) (n = 67)			Totaal (n = 201)		
	Jongens (n = 8)	Meisjes (n = 4)	Totaal (n = 12)	Jongens (n = 78)	Meisjes (n = 44)	Totaal (n = 122)	Jongens (n = 14)	Meisjes (n = 53)	Totaal (n = 67)	Jongens (n = 100)	Meisjes (n = 101)	Totaal (n = 201)
Dader	12.5	0.0	8.3	20.5	4.5	14.8	7.1	3.8	4.5	18.0	4.0	10.9
Slachtoffer	12.5	25.0	16.7	9.0	11.4	9.8	7.1	13.2	11.9	9.0	12.9	10.9
Dader/Slachtoffer	12.5	0.0	8.3	10.3	4.5	8.2	14.3	5.7	7.5	11.0	5.0	8.0
Niet betrokken	62.5	75.0	66.7	60.3	79.5	67.2	71.4	77.4	76.1	62.0	78.2	70.1

In de volgende twee paragrafen bespreken we de belangrijkste bevindingen van de derde en vierde doelstelling met behulp van kernlabels die ontwikkeld zijn tijdens het analyseren van de resultaten. De kernlabels zijn cursief gedrukt en worden aangevuld met citaten afkomstig uit de interviews. De respondenten die geïnterviewd zijn hebben wij op hun pestrol geselecteerd. In het interview hebben wij de respondenten gevraagd wat volgens hen hun eigen rol is tijdens pestgedrag. Wij waren benieuwd of de geclassificeerde rol overeen zou komen met de zelf ervaren rol van respondenten.

De visie van kinderen op pestgedrag en hun eigen rol in de context van de sportvereniging.

Om inzicht te krijgen in de visie van kinderen op pestgedrag is het belangrijk om te weten op welke manier kinderen pesten omschrijven. Daarom is de respondenten gevraagd hoe zij pesten definiëren en werd specifiek ingegaan op het verschil tussen pesten en plagen. Verschil in definiëring zou wellicht een verschil tussen geclassificeerde pestrol en de door het kind zelf gereciperde pestrol kunnen verklaren. Opvallend was dat er veel verschillende antwoorden zijn gegeven op de vraag wat pesten betekent. Van *'niet leuk'*, *'pesten is één tegen veel'* tot *'pesten gaat door'*. Het verschil tussen pesten en plagen leek makkelijker te beschrijven voor de respondenten. Acht van de 24 respondenten gaf aan dat *'plagen een grapje is'*:

Plagen is meer als een grapje bedoeld. [77, voetbal, niet betrokken].

En bijvoorbeeld met plagen dan zeg je na de tijd. Dan zeg je bijvoorbeeld iets dat niet zo heel aardig is en dan zeg je daarna bijvoorbeeld wel weer grapje ofzo. [170, volleybal, slachtoffer].

Hierbij was het opvallend dat van de acht respondenten maar één slachtoffer dit aangaf. Tevens maakten enkele respondenten het onderscheid tussen plagen en pesten door aan te geven dat plagen eenmalig is in tegenstelling tot pesten. Er werd niet voldaan aan de verwachting dat respondenten pesten zien als plagen, aangezien zij het verschil over het algemeen goed aan konden geven. Wel blijkt dat de respondenten moeilijk aan kunnen geven wat pesten precies is, zonder voorbeelden van pestgedragingen te benoemen (zoals uitschelden en buitensluiten). Opmerkelijk was namelijk dat maar één respondent benoemde dat *'pesten één tegen veel is'*, wat in verband staat met het kenmerk van pesten 'ongelijke machtsverhouding' tussen dader en slachtoffer. Tevens was het opmerkelijk dat vier respondenten aangaven dat het pestgedrag herhaaldelijk voorkwam. Uit deze resultaten is dus gebleken dat de respondenten niet goed de kenmerken van pesten kunnen benoemen.

Naast de definitie is hen ook naar verschillende vormen van pestgedrag gevraagd. Ondanks dat er veel verschillende gedragingen mogelijk zijn bij pestgedrag, zijn er een aantal gedragingen te onderscheiden die door veel respondenten genoemd zijn. Van de 24 respondenten konden er 14 (58%) gedragingen benoemen die vallen onder fysieke agressie. Veelgenoemde antwoorden waren *'slaan'* (38%), *'schoppen'* (29%) en *'vechten'* (17%):

Nou, andere kinderen worden soms ook wel eens gepest. Die worden soms geslagen ofzo. [38, danssport, slachtoffer].

19 respondenten (79%) konden gedragingen benoemen die vallen onder verbale agressie, waarvan alle niet betrokken respondenten. Veelgenoemde gedragingen waren *'uitschelden'* (63%) en *'stomme dingen zeggen'* (17%). Daarnaast konden 17 respondenten (71%) gedragingen benoemen die behoren tot relationele agressie. Veel voorkomende antwoorden waren *'buitensluiten'* (32%) en *'uitgelachen worden'* (18%).

Vervolgens werd ingegaan op de locatie waar het pestgedrag zich voordoet. Veelgenoemde plekken zijn in *'de kleedkamer'* (36%) en *'tijdens de training'* (23%):

Ja en ook van want de meisjes kleedkamer zit naast de jongens en dan hoor je ook wel jongens vechten en schelden tegen elkaar. [99, judo, slachtoffer].

Deze resultaten voldeden aan onze verwachtingen, er werd namelijk het meest gepest tijdens de training en in de kleedkamer.

Wat betreft de mate van pesten is de respondenten gevraagd hoeveel er bij hen op de sportvereniging gepest werd en hoe ernstig pesten is volgens hen. Wat opviel is dat twaalf respondenten (50%) aangaven dat er bij hen op de sportvereniging nooit werd gepest. Andere antwoorden die door meerdere respondenten werd gegeven waren *'niet veel'* (13%) en *'niet dat ik weet'* (8%). De overige antwoorden werden allemaal door één respondent gegeven (*'soms'*, *'zelden'*, *'heel weinig'*, *'elke keer'*, *'een op de drie trainingen'*, *'een beetje'* en *'bijna elke week'* (29%)).

Op de vraag hoe ernstig pesten is gaven negen respondenten aan pesten *'heel erg'* te vinden, waarvan vier slachtoffers en twee daders.

Vervolgens werd ingegaan op de oorzaken van pesten en gepest worden. Ten eerste de oorzaken van pesten. Vier respondenten gaven aan hier geen antwoord op te weten, waarbij twee van hen waren geclassificeerd als slachtoffer en twee als dader. Vier respondenten gaven aan dat pesten komt doordat de dader *'boos is'*. Opvallend is dat drie van de vier als slachtoffer geclassificeerd zijn. Andere antwoorden waren *'jaloezie'*, *'geen reden'*, *'zelf gepest zijn'* of *'stoer doen'*. Wanneer gekeken werd naar wat de oorzaken zijn van gepest

worden, gaf 37,5% van de respondenten antwoorden met betrekking tot *'uiterlijk'*. Gegeven antwoorden waren *'anders eruit zien'*, *'lelijk'* zijn, *'bril'* hebben, *'dik'* zijn, *'lengte'* en *'te klein'* zijn:

Als er bijvoorbeeld, gewoon als iets, sommige bijvoorbeeld die een bril hebben of als ze heel dik zijn ofzo. [170, volleybal, slachtoffer].

Maar soms als je bijvoorbeeld lelijk bent ofzo. [38, danssport, slachtoffer].

Tevens werd de respondenten gevraagd naar gevolgen van pesten voor zowel de dader als het slachtoffer. Acht van hen (21%) dacht dat daders, ook op lange termijn, spijt zouden hebben (waarvan één geclassificeerde dader). Volgens vijf respondenten zouden de daders straf krijgen en volgens vier zijn er geen gevolgen voor de daders. Andere antwoorden die meerdere keren voorkwamen zijn *'eraan terugdenken'* (drie respondenten) en *'zelf ook gepest worden'* (drie respondenten):

Die wordt dan ook weer gepest door anderen omdat hij iedereen pest. [169, voetbal, slachtoffer].

Ja, ook voor daders dat er dan, dat die dan later ook worden gepest. Door degene die de slachtoffers waren. [38, danssport, slachtoffer].

Andere lange termijn gevolgen die genoemd werden, zijn *'ze krijgen later een nare tijd'* (één respondent) en *'uiteindelijk niet trots zijn'* (één respondent). Wat betreft de gevolgen voor slachtoffers van pesten werden er veel verschillende antwoorden gegeven. De meest genoemde antwoorden waren *'niet naar school gaan'* (volgens drie daders), *'zelfmoord plegen'* (antwoorden vrijwel allemaal gegeven door niet-betrokkenen) en *'verdrietig zijn'* (vier respondenten):

Dat ze het echt niet meer zien zitten of zo, dat ze dan zelfmoord plegen. [76, danssport, niet betrokken].

Lange termijn gevolgen die genoemd werden, waren *'er aan blijven denken'* (drie respondenten), *'geen leuke herinneringen overhouden aan je jeugd'* (één respondent) en *'nog steeds rare bijnaam hebben'* (één respondent). Aan de verwachting dat de respondenten enige gevolgen en oorzaken van pesten kunnen benoemen werd voldaan. Er werden veel verschillende oorzaken en gevolgen genoemd. Lange termijn gevolgen werden ook door respondenten genoemd, hoewel deze vraag niet voor iedereen te beantwoorden was.

Tot slot werd de respondenten gevraagd wat hun rol is bij pestgedrag. Zoals eerder genoemd, hebben we aan de hand van de vragenlijsten respondenten geclassificeerd op bepaalde pestrollen. Voor het interview hebben wij vijf daders, zes slachtoffers, vijf

dader/slachtoffers en acht niet betrokken respondenten uitgekozen. Wat betreft de niet betrokken rol (*'niet betrokken'* en *'niet mee bemoeien'*) zagen achttien respondenten zichzelf als niet betrokken. Er was sprake van 88% overlap: zeven van de acht geclassificeerde niet betrokkenen zagen zichzelf tevens als niet betrokken. Twee respondenten zagen zichzelf als dader/slachtoffer. Er was hierbij geen sprake van overlap; deze respondenten waren namelijk geclassificeerd als slachtoffer en niet betrokkene. Geen enkele respondent zag zichzelf als dader of slachtoffer. Uit de resultaten bleek dat de rol als *'niet betrokken'* in de meeste gevallen overeenkomt. Tevens noemden drie respondenten dat ze *'de pesters zeggen op te houden'*. Opvallend was dat deze uitspraak werd gedaan door zowel een dader als een dader/slachtoffer. *'soms plagen'* en *'soms kijken maar niets zeggen'* werd als antwoord gegeven door twee daders.

Deze resultaten voldeden grotendeels aan onze verwachtingen, aangezien vrijwel alle respondenten hun eigen rol bij het pesten onderschatten, met uitzondering van de niet betrokken rol. Er zijn verschillende verklaringen voor het feit dat de rollen niet overeenkomen. Ten eerste is het wellicht mogelijk dat respondenten het moeilijk vinden om in een interview aan te geven dat zij dader of slachtoffer zijn. Ten tweede kan het zo zijn dat de wijze van het definiëren van pestgedrag (bijvoorbeeld geen kenmerken kunnen noemen) hieraan bijdraagt. Dit zou dan bewezen moeten worden aan de hand van kwalitatieve analyse. Ten derde speelt de sociale wenselijkheid hier een grote rol.

Aanpak van pestgedrag door sportverenigingen en trainers

Allereerst hebben we de vierde doelstelling onderverdeeld in de volgende kernlabels: aandacht vanuit sportvereniging, aanpak sportvereniging, aanpak trainer, sportvereniging voldoende voorkomen of tegengaan, tevredenheid over aanpak sportvereniging en tevredenheid over sportvereniging trainer.

Wanneer gekeken werd naar de aandacht vanuit de sportvereniging voor pesten, dan waren de meeste respondenten van mening dat er aandacht was vanuit de sportvereniging (*'ja'*, *'ja er zijn regels'* en *'ja, wel veel'*, 44%). Andere antwoorden waren *'niets'* (22%), *'niet veel'* (17%), *'weet ik niet'* (9%), *'meestal wel'* (4%) en *'niet nodig'* (4%). Opvallend was dat vier van de vijf respondenten die geclassificeerd waren als slachtoffer, aangaven dat er geen of te weinig aandacht werd besteed aan pesten. Ook gaf een aantal respondenten aan dat aandacht vanuit de sportvereniging niet nodig is:

Niet zoveel, want het gebeurt bijna niet. [187, voetbal, dader-slachtoffer].

Wat betreft de aanpak van de sportvereniging, gaven de meeste respondenten aan dat respondenten die pesten geschorst werden ('*schorsing*' 19%). Tevens werd pesten aangepakt door '*uitpraten*' (8%) en de regel: '*pesten mag niet*' (8%):

Er is gewoon één afspraak er wordt gewoon niet gepest. [75, voetbal, dader].

Alleen we houden wel aan de judoregels en daar staat in niet pesten. [58, judo, dader-slachtoffer].

De vraag of de respondenten de aanpak van de sportvereniging effectief vonden werd door zeven respondenten beantwoord. De overige respondenten waren niet meegenomen in de resultaten, aangezien dit niet in alle interviews is bevraagd en het niet altijd voldoende duidelijk werd beantwoord. De meeste respondenten gaven hierbij aan dat de aanpak van de sportvereniging '*effectief*' was (vijf van de zeven respondenten). Onze verwachting was dat respondenten niet alleen van mening zijn dat de dader moet worden gestraft, maar ook dat het slachtoffer weerbaarder moet worden gemaakt. Uit bovenstaande resultaten bleek echter dat de dader wel werd gestraft, maar dat er weinig werd gedaan met het slachtoffer. Wel gaven de respondenten, ongeacht de geclassificeerde pestrol, vrijwel allemaal hetzelfde aan, namelijk dat pestgedrag werd aangepakt als dit op werd gemerkt.

Tevens is gekeken naar de aanpak van de trainer in het bijzonder. De meeste respondenten gaven aan dat de aanpak van de trainer '*effectief*' was (69%). De aanpak van de trainer tegen pesten was volgens de respondenten '*met elkaar praten*' (10%), gevolgd door '*schorsing*' (7%) en '*laten ophouden, stoppen*' (7%). De antwoorden van de respondenten op dit kernlabel zijn vergelijkbaar met de aanpak van de sportvereniging. Uit de resultaten werd duidelijk dat trainers hun aanpak richten op daders. Vijf respondenten gaven aan dat de trainer zijn aanpak tevens richt op slachtoffers ('*troosten*', '*erbij betrekken*', '*iets leuks doen*'). Vrijwel alle respondenten gaven aan dat er iets gedaan werd aan pestgedrag. Twee respondenten, geclassificeerd als slachtoffer, gaven aan dat er niets gedaan werd aan pestgedrag door de trainer, omdat hij/zij het niet zag.

De respondenten reageerden op de vraag of de sportvereniging voldoende doet om pesten te voorkomen/tegen te gaan enerzijds met '*ja*', '*ja doen hun best*', '*ja doen er wat aan*' en '*ja pesten houdt op*' (39%) en anderzijds vonden zij dat er '*meer aandacht*' (13%) aan besteed moet worden:

Eigenlijk zouden ze er wat meer aandacht aan moeten geven. [71, voetbal, dader-slachtoffer].

Ja, ik vind wel dat ze heel ietsjes meer kunnen doen maar ik zou zelf ook niet weten wat. [171, handbal, niet betrokken].

Opvallend was dat alle geclassificeerde daders van mening waren dat de sportvereniging voldoende deed.

Over de tevredenheid over de aanpak van de sportvereniging waren de respondenten het vrijwel eens. De meeste respondenten beantwoordden de vraag met *'ja'*, *'ja pesten houdt op'*, *'ja, wordt niet gepest'* en *'eigenlijk wel'* (83%). Van deze respondenten bestond 60% uit daders en dader-slachtoffers. De twee respondenten die niet tevreden waren over de aanpak van de sportvereniging waren een geclassificeerde slachtoffer en niet-betrokkene. Dit kwam overeen met onze verwachtingen, aangezien wij dachten dat respondenten tevreden zouden zijn over de aanpak van de trainers indien deze optrad. Echter, het is niet duidelijk of deze tevredenheid afhangt van het wel of niet optreden van de trainer.

De vraag of de respondenten tevreden waren over de aanpak van de trainers werd door zes respondenten beantwoord. De overige respondenten waren niet meegenomen in de resultaten, aangezien dit niet in alle interviews is bevraagd en het niet altijd voldoende duidelijk werd beantwoord. Vier van de zes respondenten gaf aan tevreden te zijn. Eén respondent (slachtoffer) gaf aan dat er *'meer aandacht'* aan moest worden besteed. Deze resultaten sloten niet aan bij onze verwachting dat respondenten niet tevreden zijn over de aanpak van trainers. Een mogelijke verklaring voor deze resultaten kan zijn dat een groot deel van de respondenten in het interview aangaf dat er op hun sportvereniging geen sprake was van pesten, waardoor zij logischerwijs meer tevreden zullen zijn over de aanpak van de sportvereniging. Als pesten namelijk niet voorkomt, hoeft een trainer of sportvereniging ook niet op te treden.

Discussie

De eerste doelstelling van dit onderzoek was inzicht verkrijgen in verschil in prevalentie van daderschap en slachtofferschap naar type sportbeoefening en sekse. Verwacht werd dat de respondenten hoger zouden scoren op de daderschapschaal van vechtsporten dan van semi-contactsporten en niet-contactsporten. Er werd echter geen hoofdeffect voor type sport en sekse gevonden. Dit resultaat kwam overeen met de gevonden resultaten van Baar (2012a). Ten tweede werd verwacht dat jongens hoger zouden scoren op daderschap en slachtofferschap dan meisjes (Coulomb-Cabagno & Rasclé, 2006; Crick & Bigbee, 1998; Putallaz et al., 2007; Williams & Veeh, 2012). Uit de ANOVA bleek dat sekse een significant effect had op daderschap. Zoals verwacht scoorden jongens hoger op daderschap dan meisjes.

Dit kwam overeen met de bevindingen dat jongens meer agressief gedrag vertonen dan meisjes (Coulomb-Cabagno & Rasclé, 2006; Crick & Bigbee, 1998; Putallaz et al., 2007; Williams & Veeh, 2012). Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat agressie van jongens geassocieerd wordt met antisociale persoonlijkheidskenmerken (Olweus, 1993; Salmivalli et al., 1998). Een kanttekening is dat er in het merendeel van bovenstaande onderzoeken meer onderzoek is gedaan naar agressief gedrag bij jongens dan bij meisjes. Tegen verwachting in was er geen significant effect gevonden op slachtofferschap. Dit kwam niet overeen met de bevindingen van Williams en Veeh (2012). Zij concludeerden dat jongens in vergelijking met meisjes vaker pesten, maar ook vaker gepest worden.

De tweede doelstelling van dit onderzoek was inzicht verkrijgen in verschil in prevalentie van verschillende pestrollen naar type sportbeoefening en sekse. Allereerst werd de verwachting dat er in de semi-contactsporten meer dader/slachtoffers zouden zijn dan in de vechtsporten en niet-contactsporten (Baar, 2012a; Endresen & Olweus, 2005; Keeler, 2007) gedeeltelijk bevestigd. Uit de resultaten is gebleken dat de frequentiepercentages voor de dader/slachtofferrol bij alle takken van sport ongeveer even hoog zijn. Het percentage dat geclassificeerd was als dader/slachtoffer (8%) kwam redelijk overeen met het gevonden percentage in het onderzoek van Baar (2012a) (15%). Er werd verwacht dat in de vechtsporten de daderrol meer zou voorkomen, echter dit bleek niet het geval. Uit de interviews is gebleken dat respondenten die aan een vechtsport deden zich aan de codes van de sport hielden. Door deze specifieke codes (e.g., discipline, meer verantwoordelijkheid, respect voor de leraar en de tegenstander) (Theeboom 2001a, 2001b), is het mogelijk dat er minder daders op een vechtsport zitten dan op andere sporten. De meeste daders werden geclassificeerd in de semi-contactsporten. Een verklaring zou kunnen zijn dat de semi-contactsporters allemaal aan een teamsport deden. Teamsporters moeten agressiever en competitiever zijn om binnen hun eigen sport hun doel te bereiken (Hawley, Little, & Card, 2007; Hawley, Little, & Pasupathi, 2002). Ten aanzien van de niet-contactsporten was de verwachting dat er meer slachtoffers en niet-betrokkenen zouden voorkomen. Uit de resultaten is gebleken dat de meeste respondenten die als niet-betrokken zijn geclassificeerd aan een niet-contactsport doen. Relatief doen de meeste slachtoffers echter aan een vechtsport, met name meisjes. Mogelijk zijn ze vanuit zelfverdediging overwegingen op een vechtsport gegaan (Theeboom 2001a, 2001b). Naar verwachting waren er meer jongens geclassificeerd als dader/slachtoffer dan meisjes. Dit resultaat steunt het resultaat in het onderzoek van Baar (2012a). Eerder onderzoek naar sekseverschillen binnen en buiten de

sport context hebben consequent aangetoond dat jongens meer concurreren en participeren vaker in rechtstreeks concurrerende activiteiten dan meisjes (e.g., Gill & Dziewaltowski, 1988; White, Duda, & Keller, 1998).

De derde doelstelling was inzicht verkrijgen in de visie van kinderen op pestgedrag in de context van de sportvereniging en hun eigen rol daarin. Ten eerste was de verwachting dat de respondenten enige gevolgen en oorzaken zouden kunnen benoemen van pesten, maar de lange termijn gevolgen niet zouden overzien. Deze verwachting kwam overeen met de resultaten. Vervolgens was de verwachting dat er een inconsistentie zou zijn tussen de zelf ervaren rol en de geclassificeerde rol bij de kinderen (Baar, 2012a). Deze verwachting kwam overeen met de resultaten. De meeste respondenten zagen zichzelf als niet betrokken. Geen enkele respondent zag zichzelf als een dader of slachtoffer. Er zijn verschillende verklaringen voor het feit dat de rollen die de respondenten zichzelf toekenden niet overeenkwamen met de geclassificeerde pestrol. Allereerst is het mogelijk dat respondenten het moeilijk vonden om in een interview aan te geven dat zij dader of slachtoffer zijn. Zij moeten zich dan kwetsbaar opstellen tegenover iemand die zij niet kennen. Wellicht hebben zij ook te weinig vertrouwen in de anonimiteit van het onderzoek. Tevens werd in het interview expliciet gevraagd naar de ervaren pestrol, terwijl in de vragenlijst gevraagd werd naar de visie van de kinderen over hoe zij met elkaar omgaan. Vervolgens kan het zo zijn dat de wijze van het definiëren van pestgedrag (bijvoorbeeld geen kenmerken kunnen noemen) hieraan bijdraagt. Uit de onderzoeken van Baar (2012a) en Bauman en Del Rio (2005) bleek al dat trainers geen duidelijk inzicht hebben in de definitie en aard van pesten. Wellicht hebben respondenten net zoveel moeite gehad om het begrip ‘pesten’ te bevatten, waardoor zij een andere kijk op pestincidenten hadden en daardoor hun eigen rol niet juist inschatten. Ook speelde sociale wenselijkheid waarschijnlijk een rol. De respondenten zullen zichzelf liever niet classificeren als dader en hebben wellicht getracht om zichzelf in een gunstiger daglicht te plaatsen, waardoor de rol van dader werd onderschat. Respondenten zien het mogelijk ook als een geintje of vinden dat het slachtoffer er zelf om gevraagd heeft (Goossens, Vermande & van der Meulen, 2012). Daarnaast is de geclassificeerde rol tot stand gekomen aan de hand van de OMEV-vragenlijst. Bij de afname van deze vragenlijst is niet expliciet gevraagd naar pestgedrag, terwijl dit bij het interview wel duidelijk werd uitgevraagd. De vragenlijst en het interview meten dus in principe twee verschillende dingen, waardoor er logischerwijs ook verschil zit tussen de geclassificeerde rol en de rol die de respondenten zichzelf hebben toegekend.

Onze tweede verwachting was dat kinderen pesten eerder zouden zien als plagen en de ernst van pesten niet zouden inzien (Baar, 2012a). Er werd niet voldaan aan deze verwachting, aangezien de respondenten het verschil tussen pesten en plagen over het algemeen goed aan konden geven. Wel bleek dat de respondenten uit ons onderzoek moeilijk aan konden geven wat pesten precies inhoudt, zonder daarbij voorbeelden van pestgedragingen te benoemen (zoals uitschelden en buitensluiten). Voor de respondenten was het wellicht gemakkelijker om voorbeelden te benoemen die zij zelf in de praktijk zijn tegengekomen, dan om precies te beschrijven wat pesten inhoudt. Verder is gebleken dat trainers onderscheid maken tussen verschillende vormen van pesten, namelijk openlijk en relationeel pesten (Crick & Bigbee, 1998). Uit ons onderzoek bleek dat respondenten zich bewust zijn van de verschillende vormen van pesten doordat ze concrete voorbeelden benoemden (slaan, schelden, roddelen). Wel is van belang om hierbij te benoemen dat de respondenten in hun uitspraken vaak ingingen op één vorm van pesten, waarbij verbale agressie de meest benoemde vorm was. Dit is te verklaren doordat dit de meest zichtbare vorm van pesten is en vrijwel ieder kind dit wel eens opgemerkt of meegemaakt heeft. Het is niet verwonderlijk dat respondenten zich over het algemeen minder bewust zijn van de relationele vorm zoals roddelen en buitensluiten, aangezien dit minder zichtbaar is. Dit sluit aan bij onze bevinding dat het vooral slachtoffers waren die de minder zichtbare vorm van pesten, de relationele vorm benoemden. Wat betreft de ernst, benoemden de respondenten uit ons onderzoek vrijwel allemaal dat pesten ernstig is. Echter is de vraag in hoeverre zij zich bewust waren van hoe ernstig pesten precies is, aangezien zij vrijwel nooit hun uitspraak kracht bij hebben gezet met een aanvulling en moeite hadden om lange termijn gevolgen te benoemen. Dit is mogelijk te verklaren doordat respondenten van hun ouders, leerkrachten, trainers en door mediale aandacht hebben geleerd dat pesten niet mag omdat dit 'niet leuk' is voor iemand, zonder daarbij specifiek uit te leggen wat pestgedrag zou kunnen veroorzaken. Onze laatste verwachting was dat pesten op de sportvereniging vooral voor zou komen in de kleedkamers en tijdens de vrije momenten van de training. Deze verwachting kwam overeen met de resultaten en bevestigde de conclusie uit het onderzoek van Baar (2012) dat pestincidenten zich voornamelijk afspeelden in de kleedkamer. Veel respondenten vulden hierbij aan dat dit vooral gebeurde in de kleedkamer omdat de trainer het dan niet zag. Dit heeft zijn invloed op de aanpak van de trainer en de sportvereniging. Als het pesten buiten het zicht afspeelt, zal deze ook niet effectief op kunnen treden. Mogelijk wordt er ook minderen aan preventie gedaan, omdat de sportvereniging hierdoor geen pestincidenten opmerkt. De onderzoeken van Baar (2012a) en Fekkes et al.

(2005) bevestigden al dat trainers niet op de hoogte zijn van het feit dat een kind gepest wordt.

De vierde doelstelling was inzicht verkrijgen in de beleving van kinderen ten aanzien van de aanpak van trainers en de sportvereniging van pestgedrag. Verwacht werd dat respondenten niet alleen van mening waren dat de dader werd gestraft, maar ook dat het slachtoffer weerbaarder werd gemaakt (Camodeca & Goossens, 2005). Aan deze verwachting werd niet geheel voldaan. Slechts een paar respondenten gaven aan dat er met het slachtoffer werd gepraat of dat hij/zij iets leuks mocht gaan doen. Dit sloot aan bij de bevinding van Baar (2012a), die aangaf dat trainers vooral een vermijdende aanpak hanteerden in plaats van een slachtoffergerichte aanpak. Een mogelijke verklaring is dat trainers de oorzaak van het pestgedrag wilden wegnemen, waardoor het probleem tijdelijk zou zijn 'opgelost' en de training gewoon door kon gaan. Echter aangezien vaak dezelfde respondenten slachtoffer zijn van pestincidenten en daders meestal wisselen, leerde het slachtoffer in dit geval niet hoe hij/zij in het vervolg om zou moeten gaan met pestincidenten. Ook kon een dader buiten het zicht van de trainer gewoon doorgaan met pesten, waardoor het des te meer van belang is dat slachtoffers weerbaarder worden gemaakt. Een trainer is echter mogelijk niet competent genoeg om het slachtoffer weerbaarder te maken en ze hebben geringe contacttijd waardoor vaak de leerkrachten proberen een slachtoffer weerbaarder te maken (Baar, 2012a; Kochenderfer-Ladd & Pelletier, 2008). Wanneer inhoudelijk gekeken werd naar de manier waarop daders werden aangepakt, dan zagen we dat een schorsing (van de training of een wedstrijd) veruit het meest genoemd werd. Aangezien het pestgedrag vaak buiten het zicht van trainers afspeelde (Baar 2012a), was onze verwachting dat respondenten niet tevreden zouden zijn over de aanpak van de trainers. Aangezien trainers het pestgedrag wel adequaat lijken aan te pakken als zij dit als zodanig herkennen (Baar 2012a), werd verwacht dat de respondenten wel tevreden zouden zijn over de aanpak van hun trainer indien deze optreedt. Uit het onderzoek van Camodeca en Goossens (2005) is gebleken dat respondenten zich het beste kunnen vinden in een aanpak waarin de slachtoffers weerbaarder worden gemaakt, terwijl uit ons onderzoek naar voren kwam dat hier door trainers nauwelijks aandacht aan werd besteed. Ondanks deze tegenstelling, bleek dat de respondenten wel tevreden waren over de sportvereniging en de trainer in het bijzonder over de maatregelen die zij nemen om pesten tegen te gaan en om deze te voorkomen. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat veel respondenten als aanvulling gaven dat pestgedrag wel eerst opgemerkt moest worden door de

trainer, wilde deze effectief handelen. Hierbij kan de kanttekening geplaatst worden dat trainers onvoldoende op de hoogte zijn van het pestgedrag (Baar, 2012a).

De algemene doelstelling van dit onderzoek was inzicht verkrijgen in verschil in prevalentie en aard van pestgedrag bij kinderen van 10-12 jaar op sportverenigingen en in de wijze waarop pestgedrag op sportverenigingen kan worden voorkomen en tegengegaan. Er is in ons onderzoek geen hoofdeffect voor type sport en sekse gevonden. Wel had sekse een significant effect op ouderschap, jongens scoorden hoger op ouderschap dan meisjes. Er werd geen significant effect gevonden op slachtofferschap, jongens werden niet vaker gepest dan meisjes. De frequentiepercentages voor vader/slachtoffers bij alle takken van sport waren ongeveer even hoog. In de vechtsporten kwamen in vergelijking niet meer vaders voor. De meeste respondenten die als niet-betrokken waren geclassificeerd beoefenden een niet-contactsport. De meeste slachtoffers beoefenden echter een vechtsport, met name meisjes. Meer jongens waren geclassificeerd als vader/slachtoffer dan meisjes. Uit ons onderzoek is gebleken dat de respondenten hun eigen rol hebben onderschat. De respondenten konden over het algemeen goed het verschil aangeven tussen pesten en plagen, maar hadden wel moeite om het begrip pesten te omschrijven. De meest genoemde vormen van pesten waren verbaal en relationeel. Pesten kwam volgens de respondenten voornamelijk voor in de kleedkamer en tijdens de training. Volgens de respondenten hanteerden trainers een vermijdende aanpak, welke als effectief werd beoordeeld indien deze optrad. De respondenten waren tevreden over de aanpak van de trainer en sportvereniging om pesten te voorkomen.

Methodische kanttekeningen en implicaties

Enkele methodische kanttekeningen moeten worden meegenomen bij het interpreteren van de resultaten. Er moet rekening worden gehouden met het feit dat dit onderzoek cross-sectioneel is. Longitudinaal onderzoek is noodzakelijk om het effect van sekse en type sport over lange termijn te onderzoeken. Zo is uit de resultaten gebleken dat er ongeveer evenveel vader/slachtoffers aan een kracht- en vechtsport doen als aan een semi-contactsport en niet-contactsport. Wellicht is dit te verklaren doordat verschillende respondenten de vragenlijst anders hebben geïnterpreteerd. Sommige respondenten hebben wellicht hoge scores gegeven op de bepaalde vragen, omdat dit bij het type sport hoort (zoals het geven van een (schouder)duw bij voetbal). Met dit gedrag wordt door de respondenten niet bedoeld op pesten, het maakt onderdeel uit van de training. In dit onderzoek is echter gekeken naar pesten in het algemeen en niet specifiek naar vijandige (e.g., woede en agressie tegen een andere persoon voor zijn eigen belang) en instrumentele agressie (e.g., agressie tegen een ander als

een middel om een competitieve uitkomst zoals scoren te verhinderen). Deze vormen van agressie zijn wedstrijd gerelateerd. Bovendien is de vraag of vechtsporten en contactsporten een ‘enhancement-effect’ hebben op het antisociale en agressieve gedrag binnen het kader van de sportclub gedurende de tijd. Dit is ook afhankelijk van de persoonlijke kenmerken van het kind, de kwaliteit van de relatie tussen de trainer en deelnemer, verschillende sportieve benaderingen, attitudes, normen en idealen in de sportclub (Endresen & Olweus, 2005; Theeboom, 2001a). Op deze punten is verder onderzoek vereist.

Daarnaast is er in dit onderzoek een relatief kleine onderzoeksgroep gebruikt, waarin betrekkelijk weinig vechtsporters voorkwamen. Veel respondenten beoefenden dezelfde sport (voornamelijk voetbal, volleybal en handbal), waardoor een eenzijdig beeld is gecreëerd. Ook bij vechtsporten is er wel degelijk verschil tussen bijvoorbeeld karate en judo. Wij adviseren om bij verder onderzoek per tak van sport te vergelijken. Verder onderzoek met een grotere gevarieerde onderzoeksgroep is vereist.

Tevens zijn de interviewvaardigheden van de onderzoekers een methodische kanttekening. De onderzoekers hadden wellicht onvoldoende interviewvaardigheden, waardoor zij de antwoorden van de respondenten mogelijk hebben beïnvloed. gezorgd.

Als laatste is van belang om te benoemen dat in dit onderzoek het ervaren pestgedrag is onderzocht en niet zozeer het feitelijke pestgedrag. Dit onderzoek heeft zich expliciet gericht op de visie van de kinderen. Het feitelijke pestgedrag kan onderzocht worden door middel van observaties en aanvullende interviews met leerkrachten en ouders waardoor je een beter beeld creëert van de daadwerkelijke situatie.

Gezien het gegeven dat de pestprevalentie op sportverenigingen minstens zo hoog is als op basisscholen, bestaat de indruk dat trainers zich eerst nog bewust moeten worden van potentieel pestgedrag op hun sportvereniging. Uit de interviews is gebleken dat er bij geen enkele sportclub een antipest interventie wordt gebruikt. Meerdere respondenten hebben aangegeven dat er meer gedaan moet worden tegen pesten op de sportclub. Het is dus noodzakelijk om trainers van het nut van antipest programma's te overtuigen.

Referenties

- Baar, P. L. M. (2002). *Cursushandleiding training kwalitatieve analyse voor pedagogen*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Baar, P. (2012a). *Peer aggression and victimization in Dutch elementary schools and sports clubs: Prevalence, stability, and approach across different contexts* (Doctoral dissertation). Utrecht: Utrecht University.
- Baar, P. L. M. (2012b). Pesten op sportverenigingen: Visie en aanpak van trainers. In N. Schipper-van Veldhoven, H. van der Palen, J. van der Kerk & R. Schuijers (Red.), *Goud in elk kind. Jeugdsport in een pedagogische perspectief* (pp. 115-126). Deventer: ...daM uitgeverij.
- Baarda, B. (2010). *Research: This is it! Guidelines for setting up, doing and evaluating quantitative and qualitative research*. Groningen, Houten: Noordhoff Uitgevers B.V. (first edition).
- Bauman, S., & Del Rio, A. (2005). Knowledge and beliefs about bullying in schools comparing pre-service teachers in the United States and the United Kingdom. *School Psychology International, 26*, 428-442. doi: 10.1177/0143034305059019.
- Boeije, H. R. (2010). *Analysis in qualitative research*. London: Sage.
- Camodeca, M., & Goossens, F. A. (2005). Children's opinions on effective strategies to cope with bullying: The importance of bullying role and perspective. *Educational Research, 47*, 93-105. doi: 10.1080/0013188042000337587.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.
- Coulomb-Cabagno, G., & Rascle, O. (2006). Team sports players' observed aggression as a function of gender, competitive level, and sport type. *Journal of Applied Social Psychology, 36*, 1980-2000.
- Crick, N. R., (1997). Engagement in gender normative versus nonnormative forms of aggression: Links to social-psychological adjustment. *Developmental Psychology, 33*, 610-617. doi: 10.1037//0012-1649.33.4.610.
- Crick, N. R., & Bigbee, M. A. (1998). Relational and overt forms of peer victimization: A multiinformant approach. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 66*, 337-347. doi: 10.1037//0022-006X.66.2.337.
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1996). Children's treatment by peers: Victims of relational and overt aggression. *Development and Psychopathology, 8*, 367-380.

- Dake, J. A., Price, J. H., & Telljohann, S. K. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of School Health, 73*, 173-180.
- Endresen, I. M., & Olweus, D. (2005). Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 46*, 468-478. doi: 10.1111/j.1469-7610.2005.00414.x.
- Fekkes, M., Pijpers, F. I. M., & Verloove-Vanhorick, S. P. (2005). Bullying: Who does what, when and where? Involvement of children, teachers and parents in bullying behavior. *Health education research, 20*, 81-91. doi: 10.1093/her/cyg100.
- Forero, R., McLellan, L., Rissel, C., & Bauman, A. (1999). Bullying behaviour and psychosocial health among school students in New South Wales, Australia: Cross sectional survey. *British Medical Journal, 319*, 344-348.
- Gill, D. L., & Dzewaltowski, D. A. (1988). Competitive orientations among intercollegiate athletes: Is winning the only thing? *The Sport Psychologist, 2*, 212-221.
- Gini, G., & Pozzoli, T. (2009). Association between bullying and psychosomatic problems: A meta-analysis. *Pediatrics, 123*, 1059-1065. doi: 10.1542/peds.2008-1215.
- Goethem, A. A. J. van, Scholte, R. H. J., & Wiers, R. (2010). Explicit and implicit bullying attitudes in relation to bullying behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology, 38*, 829-842. doi: 10.1007/s10802-010-9405-2.
- Goossens, F., Vermande, M., Meulen, M. van der (2012). *Pesten op school: achtergronden en interventies*. Den Haag: Boom Lemma.
- Grotzinger, J. K., & Crick, N. R. (1996). Relational aggression, overt aggression, and friendship. *Child Development, 67*, 2328-2338. doi: 10.1111/j.1467-8624.1996.tb01860.x.
- Hawley, P. H., Little, T. D., & Card, N. A. (2007). The allure of a mean friend: Relationship quality and processes of aggressive adolescents with prosocial skills. *International Journal of Behavioral Development, 31*, 170-180. doi: 10.1177/0165025407074630.
- Hawley, P. H., Little, T. D., & Pasupathi, M. (2002). Winning friends and influencing peers: Strategies of peer influence in late childhood. *International Journal of Behavioral Development, 26*, 466-474. doi: 10.1080/01650250143000427.
- Hepburn, L., Azrael, D., Molnar, B., & Miller, M. (2011). Bullying and suicidal behaviors among urban high school youth. *Journal of adolescent health, 51*, 93-95. doi: 10.1016/j.jadohealth.2011.12.01.

- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Marttunen, M., Rimpelä, A., & Rantanen P. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: School survey. *British Medical Journal*, *319*, 348-351.
- Kaltiala-Heino R., Rimpela M., Rantanen P., & Rimpela A. (2000). Bullying at school - An indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, *23*, 661-674. doi: 10.1006/jado.2000.0351.
- Keeler, L. A. (2007). The differences in sport aggression, life aggression, and life assertion among adult male and female collision, contact, and non-contact sport athletes. *Journal of Sport Behavior*, *30*, 57-76.
- Kochenderfer-Ladd, B., & Pelletier, M. E. (2008). Teachers' views and beliefs about bullying: Influences on classroom management strategies and students' coping with peer victimization. *Journal of School Psychology*, *46*, 431-453. doi: 10.1016/j.jsp.2007.07.005.
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, *285*, 2094 – 2100. doi: 10.1001/jama.285.16.2094.
- Nucci, C., & Young-Shim, K. (2005). Improving socialization through sport: An analytic review of literature on aggression and sportsmanship. *Psychical Educator*, *62*, 123-130.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, USA: Blackwell.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, *60*, 12-17.
- Putallaz, M., Grimes, C. L., Foster, K. J., Kupersmidt, J. B., Coie, J. D., & Dearing, K. (2007). Overt and relational aggression and victimization: Multiple perspectives within the school setting. *Journal of school psychology*, *45*, 523-547. doi: 10.1016/j.jsp.2007.05.003.
- Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *Canadian Journal of Psychiatry – Revue Canadienne de Psychiatrie*, *48*, 583-590.
- Salmivalli, C., Lappalainen, M., & Lagerspetz, K. M. J. (1998). Stability and change of behavior in connection with bullying in schools: A two-year follow-up. *Aggressive Behavior*, *24*, 205-218. doi: 10.1002/(SICI)1098-2337(1998)24:3<205::AID-AB5>3.0.CO;2-J.

- Smith, P. K., & Shu, S. (2000). What good schools can do about bullying: Findings from a survey in English schools after a decade of research and action. *Childhood – a Global Journal of Child Research*, 7, 193-212. doi: 10.1177/0907568200007002005.
- Theeboom, M. (2001a). Vechtsporten en kinderen: Waarden en normen in de sport deel II [Martial arts and children: Values and norms in sport part II]. Arnhem: NOC*NSF.
- Theeboom, M. (2001b). Martial arts and children. In J. Steenbergen, P. de Knop, & A. H. F. Elling (Eds.), *Values and norms in sport* (pp. 337-353). Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- Vaillancourt, T., Brittain, H., Bennet, L., Arnocky, S., McDougall, P., Hymel, S., ... Cunningham, L. (2010). Places to avoid: Population-based study of student reports of unsafe and high bullying areas at School. *Canadian Journal of School Psychology*, 25, 40-54.
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., Winter, A. F. de, Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: A comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology*, 41, 672-682. doi: 10.1037/0012-1649.41.4.672.
- White, S. A., Duda, J. L., & Keller, M. R. (1998). The relationship between goal orientation and perceived purposes of sport among youth sport participants. *Journal of Sport Behavior*, 21, 474-484.
- Williams, J. H., & Veeh, C. A. (2012). Continued knowledge development for understanding bullying and school victimization. *Journal of Adolescent Health*, 51, 3-5. doi: 10.1016/j.jadohealth.2012.05.003.